

Wesepe

Wesepe is een zogenaamd hoevenzwermdorp, net als Colmschate, Welsum en Marle. Het dorp werd voor het eerst genoemd in 1230. De betekenis van de naam van het dorp is volgens de site over Wesepe, Wesoppe of 'drassige weide'.

De boerderijen aan de Koedijk liggen aan de rand van de Weseper Enk. Deze enk is een lage stuwwal ontstaan in de laatste IJstijd, pakweg 20.000 jaar geleden. Een enk wordt ook wel es genoemd. En om de verwarring compleet te maken, werden de lager liggende gronden aan de rand van de es, kampen genoemd. Kampen waren dus relatief jonge stukken bouwland die ontgonnen waren uit moeras- of heideland. Meestal was de ontginning verplicht om zijn nieuw stuk land te 'bekampen' ofwel van een wal te voorzien.

Van oorsprong werden hier waarschijnlijk de lagere gronden begraasd door schapen. Men bouwde daar stallen voor volgens het principe van een potstal. De mest uit deze stallen werd in het voorjaar over de akkers gestrooid, hier dus over de Enk. Hierdoor werd de grond extra vruchtbaar en is daardoor de zwarte grond op deze enk zeker een meter dik geworden. Per jaar groeit de grond gemiddeld 1 mm aan en is hier ca 1 meter dik, dus dit gedeelte is al zeker 1000 jaar in gebruik als landbouwgrond.

Het is mij niet helemaal duidelijk geworden hoe boerderij 't Lenderink is ontstaan. Wel is in de archieven te vinden dat deze boerderij in 1794 bewoond werd door Hendrik Lenderink. In dat jaar was hij pachter van deze boerderij die toebehoorde aan de H. Geest- of Groote Gasthuis en vanaf 1798 genoemd 'Het Groote en Voorster gasthuis' te Deventer. Uit archief gegevens is mij de bouwtijd helaas niet duidelijk geworden. De gebinten stammen uit een veel oudere tijd namelijk uit ca 1550.

Boerderijen Koedijk (bron: <http://www.wesepelerfgoed.nl/fotogalerijen/>)

H. Geest- of Groote Gasthuis

In de 13^e eeuw- maar zeker in de late middeleeuwen, had iedere stad van enige betekenis vaak een hospitiuim, spitaal of gasthuis voor behoeftige gasten. Zwervers en andere arme passanten konden daar voor een paar nachten een onderkomen vinden.

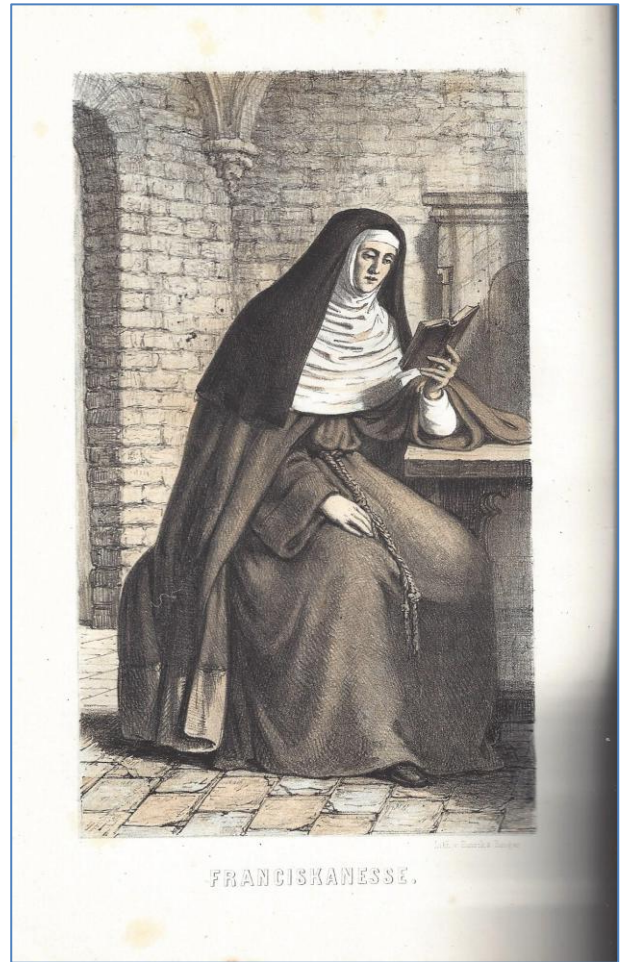
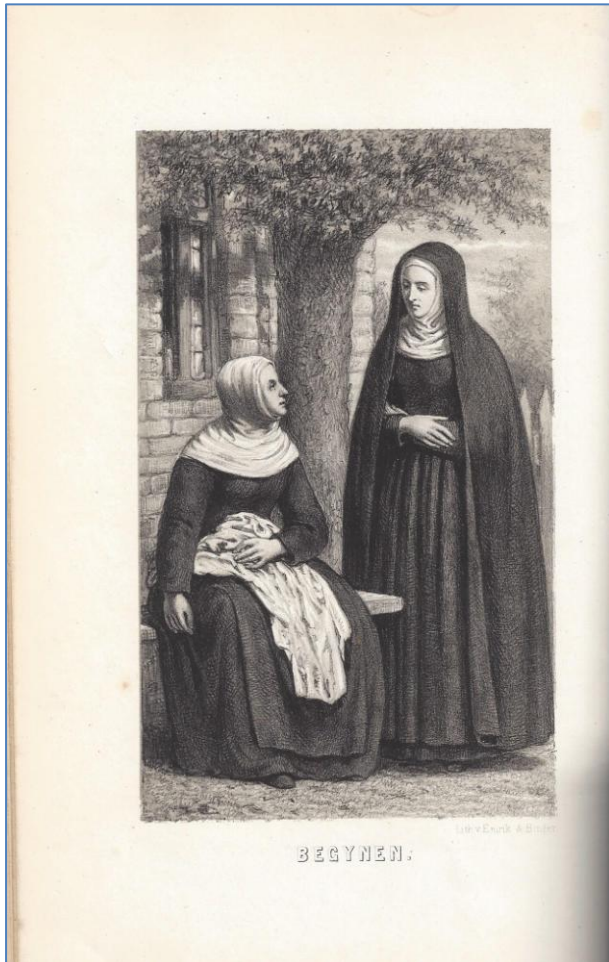
Rijke lieden of Schepenen en Raad van een stad, stichtten vaak deze gasthuizen. Wanneer de stichter zelf niet in staat was om de dagelijkse zorg te verlenen richtte men veelal een zogenaamd broederschap op. Zulke gasthuisbroedersschappen waren verenigingen van vrome vrouwen of mannen die namens de stichter de zorg verrichtten en indien nodig, inzameling van geldelijke behoeften hielden.

In het begin van de 13^e eeuw hebben Schepenen en Raad van Deventer vermoedelijk dit gasthuis opgericht. In januari 1283 richtten zij een ordonnantie (rechtsvorm) op - "Domus Sancti Spiritus et nostri hospitalis in Daventria" ofwel "Heilige Geest Ziekenhuis in ons huis en Deventer". Gelet op de geringe geldmiddelen werden er 12 broeders of zusters aangesteld en een dienstdoende priester om armen bij te staan. In 1285 wordt deze ordonnantie door de Bisschop van Utrecht vastgesteld, waarbij hij tevens de broeders, zusters en provisoren op straffe van excommunicatie beval de gemaakte bepalingen getrouw na te leven.

Tussen het begin van de 13^e eeuw en 1283 blijkt dat de bestemming wat veranderd is. Het was niet meer voor doortrekkende vreemdelingen maar meer een logement voor arme mannen en vrouwen, hetzij om niet hetzij tegen betaling. Toen het over enkele inkomsten ging beschikken door schenkingen en legaten, werd de doelstelling arme gasten en of zwervers enig voedsel en een slaapplek te geven, bijzaak. Men richtte zich meer op het onderbrengen van oudere mannen en vrouwen, die behalve voedsel ook verpleging kregen. In 1418 waren er 12 zusters, waarvan enkelen de verzorging en verpleging van de armen en zieken waren opgedragen. De overige zusters hielden zich bezig met het bakken van brood en het brouwen van bier.

Deze zusters werden 'gasthuisnonnen' of 'begijnen' genoemd. Begijnen waren vrome vrouwen die weliswaar duurzaam samenleefden, maar slechts ten dele een gemeenschappelijk leven leidden en geen kloosterregels volgden. Ook was persoonlijk bezit toegestaan. Dit in tegenstelling tot de zusters Franciscanessen die ook hier werkzaam zouden zijn geweest, wat een kloosterorde is. Deze zusters worden ook vaak Tertiariissen genoemd, dit klopt niet, deze 'zusters' leefden volgens de derde regel van Franciscus, maar het was geen kloosterorde.

In 1591 met de reformatie verdwenen de begijnen en werd die taak over gedragen aan betaalde krachten. De laatste administratie werd gedaan in 1592 door de priester Gerryt Cruse. Vanaf die dag werden er 3 of 4 provisoren aangesteld door de Schepenen en Raad. Telkenjare dienden zij op St. Peters-octaaf (6 juli) verantwoording af te leggen. Dus men hield ondanks de reformatie wel een R.K.- dag aan. Dankzij de weldadigheidszin in de 17^e eeuw van onze voorouders door schenkingen en legaten stegen de inkomsten van de stichting zodat in de 18^e eeuw ook het gebouw het Groote gasthuis genoemd werd.

Voorster Gasthuis

Op 20 maart 1471 laat Geerlich of Geert Hakesberch zijn onroerende goederen na aan een stichting bestemd 'Tot enen gasthuysse arme luyden dair inne te woenen ende oer kost ende noeturfte dair inne te hebben'. Een gedeelte was gelegen in de Goltstraat en had als naam 'De heeren van Voorst'. De naam van de stichting werd 'Geerd Hakesberges gasthuis geheeten in die Voerst' wat in 1485 al werd verkort tot de naam 'Gasthuis in die Voerst'.

Het huis was voor armen en geschikt voor 18 mannen en 8 vrouwen die ouder dan 50 jaren moesten zijn. Het bestuur werd gevormd door schepenen, een raad en twee gemeenlieden. Die structuur van beheer bleef tot 1582 bestaan en werd toen aangepast. Er werd gekozen voor een beheersvorm van twee provisoren 'telke jare door de schepenen en raden uit hun midden gekozen'. Deze personen werden belast met dagelijks toezicht en een van hen ook met het beheer van goederen en fondsen. Jaarlijks werd er verantwoording afgelegd aan drie medeprovisoren.

Hoewel Geert Hakesberch zijn stichting bestemd had ten behoeve van 'arme luyde', en dat zij geen 'aelmissen' mochten genieten, hebben de provisoren reeds in de eerste helft der 16e eeuw een andere maatstaf voor opnemering aangelegd. De opengevallen plaatsen werden uitsluitend tegen betaling vergeven, zodat het gasthuis allengs niet meer door 'arme luyde' doch slechts door meer gegoeden bewoond was.

Ondanks dat de verblijvende betaalden voor het wonen liepen de inkomsten terug. In december 1682 meenden de provisoren te moeten aanbevelen het landbouwbedrijf met paarden en vee af te schaffen en de bewoners in het Groote gasthuis onder te brengen. Op 27 maart 1798 vergunde de municipaliteit, aan de inmiddels benoemde bestuurders de

inkomsten en uitgaven van beide stichtingen in één rekening te verantwoorden. En van toen af waren de beide instellingen geheel verenigd onder één aan de stedelijke overheid rekenplichtig bestuur en sprak men voortaan van het Groote en Voorster gasthuis.

De bezittingen van de gasthuizen zijn in de loop der eeuwen gegroeid en vormden een garantie dat de zorg voor zieken, armen en bejaarden kon blijven bestaan. Op de boerderijen kwamen pachters te wonen die geld en producten in ruil leverden aan de gasthuizen. Zo ook bij deze boerderij 't Lenderink en daarom dat dit pand vanaf 1794 pas verpacht werd.

Dit systeem bleef eeuwen in stand, totdat na de Tweede Wereldoorlog in Nederland de verzorgingsstaat ontstond. De gasthuizen, verenigd in de Verenigde Gestichten, hadden hun bezittingen niet langer nodig om de zorg te garanderen. In 1986 werd de zorg en het bezit gesplitst, het IJssellandschap als aparte landerijenstichting losgekoppeld van de bejaardenhuizen en de zorg onder gebracht onder de naam Solis.

Deze boerderijen stammen uit de eerste helft van de 16^e eeuw. Het zijn voor die tijd grote boerderijen, omdat de graanoogst werd opgeslagen: winter- en zomertarwe, gerst, rogge en haver maar ook oliehoudende zaden, hennep om textiel van te maken en planten voor verfstoffen, zoals wede. De meerdere opbrengst werd dan veelal te gelde gemaakt.

Bij de derde boerderij die nog in het bezit is van het IJssellandschap zie je gekleurde luiken. De oude boerderij is 3 juli 1930 geheel afgebrand na een blikseminslag. Hij was ook eigendom van 'Het Groote en Voorster gasthuis' Tegenover de hooiberg heeft een 'Katerstede' gestaan, die werd in 1895 aangekocht door genoemde stichting en was toen bewoond door de H. Olde Sellen.

De natuur was in de jaren '30 in de vorige eeuw, schijnbaar ook al van slag omdat tijdens die bui op 3 juli 1930, wel '10 cm hagel' gelegen zou hebben tot bij 't Pleegte in Heeten wat een enorme schade aan gewassen te weeg had gebracht. Door deze enorme hoeveelheid hagel zou de bliksem deze als de boerderij op het einde bij Heeten 'de bliksem doen inslagen' en deze kapitale boerenbehuizing het 'Lentelo' doen afbranden. Aldus de kranten uit die tijd. Hiervoor in de plaats is de huidige boerderij gebouwd.

Steenderen, november 2017

© Wim Jansen

Bronnen oa

- Middelnederlansch Handwoordenboek
- Stadsarchief Deventer
- Historisch Centrum Overijssel
- Archieven.nl
- Beeldbank Cultureel Erfgoed
- Oudheden en Gestichten van het Bisdom van Deventer deel 1 en 2. uitg. 1725
- Kloosters en Klooster-orden in Nederland. uitg.1865
- De Middeleeuwse kloostergeschiedenissen van de Nederlanden deel 1 en 2. uitg. 2008 en 20112
- Diverse websites